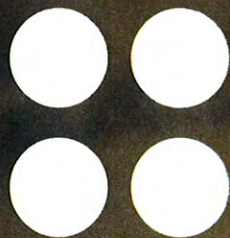

Markant

maandblad voor de gehandicaptensector • jaargang 15 • nummer 3 • april 2010 • www.tijdschriftmarkant.nl

**MET
BIJLAGE
KATERN**

Roy Brown:
**'Waarneming
stuurt gedrag'**

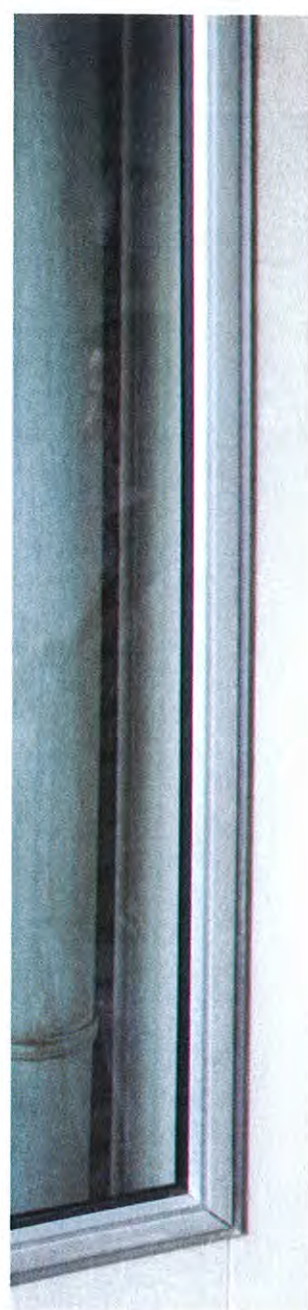
Begrijpend lezen
**bevordert
integratie**

Dünya zoekt

allochtone cliënten

Werkschuw of verstandelijk beperkt?

Dünya gaat op zoek naar allochtonen met een verstandelijke beperking en ontdekt veel verborgen leed achter de voordeur. Hozan Wahab Hakim werd lang uitgebuit door een huisjesmelker. Nu heeft hij een eigen huis.

Mohammed Makar staat bekend bij politie en welzijnsorganisaties als een luie man. Hij betaalt zijn rekeningen niet, heeft schulden en weigert Nederlands te leren. Als het hem te heet onder de voeten wordt, vertrekt hij doodleuk naar een andere stad. De politie gijzelt hem regelmatig om te zorgen dat hij zijn schulden betaalt; de gemeente kort hem op zijn uitkering als hij niet komt opdagen.

Je kunt de zaak ook anders zien. Meneer Makar heeft een verstandelijke beperking en mist daardoor overzicht. Hij komt uit een nomadische cultuur in Soedan, waar het heel gebruikelijk is om bij problemen naar een andere plaats te trekken. De reguliere, verplichte taallessen zijn te ingewikkeld voor meneer Makar.

Hulpverleners van het project Dünya hebben Mohammed Makar opgezocht op het politiebureau na een tip van het Inter-lokaal, en duidelijk gemaakt dat ze zich zorgen maken over hem. Omdat de begeleiders zijn taal spreken, zijn cultuur kennen en zijn beperking begrijpen, neemt hij ze in

vertrouwen. Voor het eerst voelt meneer Makar zich echt geholpen.

Herkenbaarheid

Dünya Nijmegen is een project dat allochtonen met een verstandelijke beperking probeert op te sporen. Het is in het leven geroepen door stichting Dichterbij, die mensen met een verstandelijke beperking begeleidt, in samenwerking met het Inter-lokaal, een organisatie die hulp en ondersteuning biedt aan allochtonen.

Makar is een van de allochtonen met een verstandelijke beperking die via Dünya bekend werden. Ze vallen bij dienstverlener Inter-lokaal op doordat ze schulden hebben, steeds opnieuw hulp nodig hebben bij het invullen van formulieren, of omdat hun kinderen het niet goed doen op school. Meestal kampen ze met meerdere problemen tegelijk.

Het is een gezamenlijk project, met twee managers aan het hoofd: Ria Menting van Inter-lokaal en Sabien Lukassen van Dichterbij.

Beide organisaties hadden grote behoefte aan elkaars deskundigheid, vertelt Ria Menting. 'We kregen hier heel veel mensen op het spreekuur die maand na maand terugkwamen met hetzelfde formulier dat ze niet konden invullen. We hebben een formulierenbrigade om ze te helpen, maar die konden de achterliggende psychische en sociale problemen niet helder krijgen. We missen de kennis voor dit soort begeleiding.' Bij Dichterbij zaten ze met een ander probleem: 'Er moesten allochtonen zijn met een verstandelijke beperking, maar we wisten niet hoe we ze moesten bereiken', vertelt manager Sabien Lukassen. Het lukte de organisatie ook niet om allochtone medewerkers vast te houden. Terwijl voor een goede communicatie met allochtone cliënten een gemengd personeelsbestand nodig is. Het Inter-lokaal heeft al sinds de jaren zeventig contact met een dwarsdoorsnede van de allochtone bevolking van Nijmegen. Ze bieden praktische hulp bij huisvesting, juridische problemen en het invullen van formulieren. Zij wisten de mensen dus wel te vinden. Bovendien werken er

veel allochtonen. 'Mensen die hier binnenkomen zeggen: "ik herken mezelf hier, dus loop ik binnen", vertelt Ria Menting. Daarom zocht Dichterbij contact met het Inter-lokaal, nu twee jaar geleden.

Straf van God

Uit onderzoek van Saadet Büyükkaya in 2006 bleek dat achter de Nijmeegse voordeuren veel mensen met een verstandelijke beperking verborgen zaten. In heel Nederland zijn er ongeveer 50.000 allochtonen met een verstandelijke beperking. In de grote steden van Gelderland wonen zo'n 200.000 allochtonen. Een deel van hen heeft tot het generaal pardon in de illegaliteit geleefd en is dus dubbel onzichtbaar. Onder hen moet een flink aantal zijn met een verstandelijke handicap. Toch was minder dan één procent van de cliënten van Dichterbij allochtoon. Allochtonen met een verstandelijke beperking vormen ook binnen de eigen cultuur een verborgen groep. In veel culturen rust een taboe op 'gek zijn'. Het begrip handicap wordt

koste wat kost vermeden. Vaak is er alleen een scheldwoord voor handicap. Mensen 'komen niet zo goed mee', of 'hebben hun dag niet'. Veel ouders schamen zich voor hun beperkte kind, zien het als een straf van God. Hulpverleners zijn in zo'n situatie niet meteen welkom. Zeker 'witte' organisaties stuiten op wantrouwen. 'We moeten soms meerdere keren aanbellen bij mensen voordat ze durven opendoen', vertelt Cheko Buyukkaya, begeleider van Dichterbij en coördinator bij Dünya.

Soms lukt het wel als een bekende van het Inter-lokaal meekomt. Dünya gebruikt ook sleutelfiguren uit de eigen gemeenschap van de cliënt, bijvoorbeeld een moskeebeheerder, om het vertrouwen van de groep te winnen. Begeleiders en cliënten spreken vaak dezelfde taal en hebben zo mogelijk dezelfde culturele achtergrond. De reden is simpel: veel allochtonen met een verstandelijke beperking zijn er nooit in geslaagd Nederlands te leren. Een Koerd zal bovendien minder makkelijk het vertrouwen van een niet-Koerdische Turk winnen. Daarom heeft Dichterbij ook afspraken gemaakt met het Inter-Lokaal en partijen als VGN over het werven en vasthouden van allochtone medewerkers met verschillende culturele achtergronden.

Contact leggen met de cliënt gaat volgens de presentiebepaling. Ook die is eenvoudig: de hulpverlener is er voor zijn cliënt. Hij is nieuwsgierig naar zijn verhaal. Hij gaat niet uit van iemands beperking of zijn eigen vooroordelen. Ria Menting van het Inter-lokaal: 'Als je een vrouw met een hoofdoek ziet, denk je al gauw: die is dom. Het is niet leuk om je daarvan bewust te worden, maar wel belangrijk. Je moet namelijk rekening houden met culturele verschillen. Als je in een gezin een dominante vader negeert, ben je het hele gezin kwijt. Hij moet degene blijven die de beslissingen neemt.' De begeleiders van Dünya zijn getraind met richtlijnen voor interculturele communicatie. Ze staan open voor de cliënt en zoeken een passende verklaring voor zijn gedrag. Sabien: 'We hadden een mevrouw die steeds halverwege het

hij zijn rekeningen niet betaalde. Hij bleek al zijn post weg te gooien. Hij is pas vierendertig jaar, maar lijkt zeker tien jaar ouder. Hij is als enige van zijn familie vanwege de oorlog in Irak gevlucht naar Nederland, waar hij zeven jaar in een asielzoekerscentrum heeft gezeten. Daarna heeft hij afwisselend op straat en in peperdure hokken gewoond, waar hij door huisjesmelkers werd uitgebuit. Wahab Hakim spreekt zeer gebrekkig Nederlands. Veel van zijn problemen zijn ontstaan doordat hij een verstandelijke beperking heeft. Samen met begeleider Cheko Buyukkaya van Dünya heeft Wahab Hakim nu een eigen huis gevonden. Wahab Hakim vertelt zijn geschiedenis in steekwoorden. 'Eerder begreep ik niks', zegt hij.

Zijn begeleider Buyukkaya vult aan en vertaalt wat Wahab Hakim in het Koerdisch zegt: 'Hij gooide papieren weg omdat het te druk werd in zijn hoofd. Hij heeft begeleiding nodig bij bezoek aan de dokter, het ontwikkelen van sociale vaardigheden en het vinden van een huis'. Wahab Hakim knikt. 'Ik had geen kennissen, geen familie. Zeven jaar

Hozan Wahab Hakim is blij met zijn eerste eigen woning

In veel culturen rust een taboe op 'gek zijn'

gesprek opstond en ging stofzuigen. Wij vonden dat heel raar. Interesseert het haar wel, dachten we. Of is dit een Marokkaanse huisvrouw die haar taak te serieus neemt? Later bleek dat ze een heel laag IQ had en gewoon niet snapte wat we zeiden.'

'Beter dan status'

In de praktijk, tijdens het gesprek met een van de eerste cliënten van Dünya, wordt pas duidelijk hoe ingewikkeld de communicatie kan zijn. Hozan Wahab Hakim is bereid zijn verhaal te vertellen. Hij viel bij het Inter-Lokaal op doordat

geen verblijfsvergunning'. Stille. Wahab Hakim buigt zijn hoofd, schuift wat met zijn handen. Het is onduidelijk wat er door hem heen gaat. Schaamt hij zich? Wordt de herinnering hem teveel? Dan grijnst hij breed. Wahab Hakim kijkt naar zijn begeleider. 'Hij is beter dan status.' Buyukkaya vertaalt opnieuw: 'Hij vindt dat hij meer aan mij heeft dan aan zijn verblijfsstatus.' Buyukkaya maakt eigenlijk twee vertaalslagen: hij vertaalt het Koerdisch en het elementaire Nederlands van Wahab Hakim, en hij interpreteert zijn gedrag. Dankzij zijn eigen Koerdische achtergrond en zijn kennis van verstandelijke beperkingen weet de begeleider welk gedrag te maken kan hebben met cultuur, en welk gedrag te verklaren is vanuit de beperking.

Inmiddels gaat het goed met Wahab Hakim. Dankzij de begeleiding doet hij meer sociale contacten op, vertelt hij. 'Vroeger ging ik nooit naar het centrum. Nu wel, met hem.'

Cheko Buyyukkaya: 'Ik probeer Hozan met mensen in contact te brengen'

Buyyukkaya vult aan: 'Ik probeer hem met mensen in contact te brengen en een taal cursus op zijn niveau te vinden. Nu is hij, net als alle inburgeraars, verplicht om taalniveau 2 te halen, maar hij heeft een heel laag IQ. Iedereen dacht: waarom doet hij zijn best niet?' Hozan Wahab Hakim is sinds kort de trotse bezitter van een eigen appartement. Hij begint te stralen als hij erover vertelt. 'Ja, gelukkig maar! Eigen huis. Ik geloof het nog steeds niet. Ik heb een koelkast, een was.. en een.. (draait een denkbeeldige knop om en kijkt naar Cheko) een gasfornuis!'

Cheko Buyyukkaya: 'Vroeger werd Hozan uitgebuit. De huisjesmelker van zijn kamer draaide in die koude winter de verwarming uit als hij bij Hozan geen bezoek verwachtte. Dat ontdekte ik toen ik een keer onverwacht langskwam. Toen kwam een huis van Dichterbij vrij. Met bijzondere bijstand hebben we wat huisraad voor hem kunnen kopen. We gaan het deze week samen schilderen.' Hozan is ondertussen geheel in zichzelf verzonken geraakt. Hij wordt weer 'wakker' als hij antwoord moet geven op de vraag of de Koerdische achtergrond van zijn begeleider voor hem als Koerd nog iets uitmaakt. 'Goeie mensen zijn goeie mensen. Nederlanders, Turken, maakt niet uit. Het is wel handig dat ik Cheko kan verstaan.'

Wat voor kleur de muren in zijn nieuwe appartement krijgen? Wahab Hakim haalt zijn schouders op en wijst met zijn duim naar zijn begeleider. 'Dat mag hij zeggen.'

Proeftuin

De hulpverleners van Dünya proberen, zoals bij Hozan Wahab Hakim, de problemen in kaart te brengen en de cliënt te helpen met het zoeken naar hulp. Dünya kan schuldsa-

nering aanvragen, bijzondere bijstand, of huishoudelijke hulp voor een moeder met een verstandelijk gehandicapte dochter. De vaste begeleider van Dünya zorgt dat alle hulpverleners een netwerk vormen. Begeleiding van deze cliënten is praktisch en gericht op het individu. Samen het nieuwe huis van de cliënt schilderen levert meer goodwill op dan een paar uur praten. Het winnen van vertrouwen, kennis opdoen over de culturele achtergrond en samenwerking zoeken met andere hulpverleners kan wel een halfjaar duren, en al die tijd is nog geen indicatie afgegeven. Nu nog draait Dünya op een projectsubsidie van het ministerie van VWS, voor het ontwikkelen van kennis.

De financiering moet duurzaam worden, vindt programmamanager Jan Joore van Dichterbij. 'We zijn nu een proeftuin buiten Dichterbij. Zo kunnen we experimenteren. We leren bijvoorbeeld steeds nieuwe samenwerkingspartners kennen, zoals het netwerk allochtone vrouwen. Zij helpen allochtone vrouwen met een beperking uit hun isolement. Andere partners zijn woningcorporaties en de politie.' Voor Zuid-Nederland is Dünya een bijzonder project. Vooral omdat het zo succesvol is. Maandelijks krijgt Dünya zo'n tien nieuwe mensen met een verstandelijke beperking in beeld. Joore is hoopvol over de toekomst. 'Voor de integrale benadering van Dünya is draagvlak in de samenleving. In het begin kost het meer tijd, maar we richten ons op het versterken van de burger, die later minder zware zorg vraagt. Ook komen de cliënten minder bij politie en justitie. Dat scheelt geld. De gemeente Nijmegen wil daarom dat meer organisaties netwerken vormen met elkaar. Zo werken we aan een keten van hulpverlening op wijkniveau.' ■